

Nr1 | 2020

ORGANISATION
& SAMHÄLLE

O&S

**Varning för
samhälsekonomiska
kalkyler!**

**Ledare
och lögner i post-
sanningens tid**

SVENSK FÖRETAGSEKONOMISK TIDSKRIFT

Innehåll

Nr 1 | 2020

ORGANISATION
& SAMHÄLLE

O&S

Redaktion Susanna Alexius, Johan Alvehus (chefredaktör), Pernilla Broberg, Nils Brunsson, Cecilia Cassinger och Ola Hökansson.

Adress och kontaktuppgifter Monica Haglund, Stockholm Centre for Organizational Research, Score, 106 91 Stockholm. Telefon 08-674 74 10. Epost: monica.haglund@score.su.se

Ansvarig utgivare Professor Fredrik Tell, Uppsala universitet, ordförande för Föreningen företagsekonomi i Sverige.

Hemsida www.org-sam.se

ISSN 2001-9114.

Upplaga 1 600 exemplar.

Formgivning Mats Mjörnermark, Community Works.

Tryck Exaktprint AB.

Organisation & Samhälle är utgiven med stöd från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse samt Tore Browaldhs Stiftelse.

Välkommen till ett nytt nummer av O&S _____ 3

■ **Sant och falskt från ledare i postsanningsens tid**
SVERRE SPOELSTRA _____ 4

■ **Att nå bortom grupp tänkandet – ett konststycke!**
AXEL BRECHENSBAUER, MARIA GRAFSTRÖM, ANNA JONSSON
OCH MIKAEL KLINTMAN _____ 10

3 korta – porträtt av Emma Björner _____ 15

■ **Varning för samhällsekonomiska kalkyler!**
NILS BRUNSSON _____ 16

■ **Privatiserad sjukvård 2.0**
– offentlig-privat samverkan i fallet Nya Karolinska Solna
LIVIA JOHANNESON OCH CARL YNGFALK _____ 22

Bokrecensioner _____ 28

■ **Pisa – en elevstudie som riskerar att bli sönderälskad?**
HANNA SOFIA REHNBERG _____ 34

■ **Digitalisering i skolan**
– ännu en utmaning för lärarprofessionen?
CECILIA GULLBERG OCH JENNY SVENSSON _____ 40

■ **Med kritisk blick på delningsekonomin**
SUSANNA ALEXIUS OCH STAFFAN FURUSTEN _____ 46

Forskarporträttet, vem är du? Intervju med Saara Taalas _____ 52

■ **Att lyckas med intressentdialogen**
LEONA ACHTENHAGEN, THOMAS CYRON, ANNIKA EHLERS,
MARCEL GARZ OCH NORBERT STEIGENBERGER _____ 54

■ **Regenerativt entreprenörskap: inbjudan att bli återvildad**
MAXIM VLASOV _____ 60

■ **Bankerna, staterna och det finansiella flödet**
STEN JÖNSSON _____ 66

3 korta – porträtt av Andrea Lucarelli _____ 72

Välkomna in i debatten! _____ 74

Som examinationen är upplagd i dag med utomstående examinatorer passar den egentligen bara egenförfattade avhandlingar. Den passar inte på de flesta naturvetenskapliga områden och inte på de nya samförfattade avhandlingarna i samhällsvetenskap.

En annan fråga är risken för att handledaren utnyttjar doktoranders beroendeställning. I tider när även etablerade forskare ständigt utvärderas i samband med lönesättning och befordran finns det risk att handledare kräver att stå som medförfattare även på publikationer där doktoranden står för nästan hela forskningsinsatsen. Omvänt kan det hända att doktorandens insats är liten och hon sedan orättvist framstår som mycket duktigare än den doktorand som skrivit själv.

Det är hög tid att diskutera konsekvenserna av att vi tillåtit två slags avhandlingar, egenförfattade och samförfattade. Hur bör avhandlingar i företagsekonomi se ut, hur de ska examineras och bedömas? Vilken betydelse ska avhandlingen ha för tilldelande av doktorstiteln? Hur ska egenförfattade och samförfattade avhandlingar kunna jämföras på ett rättvist sätt?

Och i fallet med samförfattade avhandlingar: hur ska vi undvika risken för otillbörligt utnyttjande av doktoranders arbete och den omvända risken att doktorander kan glida igenom utan tillräckliga egna prestationer. Ska vi räkna bort texter som doktoranden skrivit tillsammans med handledaren medan andra samförfattade texter ska räknas? Ska vi justera meritvärdet utifrån hur många som skrivit en text? Eller ska vi i stället radikalt ändra sättet att examinera de doktorander som skriver samförfattade avhandlingar, i enlighet med vad vi beskrev ovan?

Men framför allt: vilken typ av avhändlingsarbete skapar de bästa forskarna? Om man eftersträvar självständiga forskare som under sin karriär kan bidra med genuint nya perspektiv så tror vi att en egenförfattad avhandling är en överlägsen grund. Men kanske har vi fel? ■

CARL OLSMATS, Högskolan Dalarna:

Utbildning, forskning och samverkan – hur kan vi skapa kompletta miljöer?

Rollen för högre utbildning och forskning har i takt med ökad handel, konkurrens och hållbarhetsutmaningar snabbt kommit att förändras. Idag finns höga förväntningar på vad universitet och högskolor kan bidra med vad gäller kunskapsspridning och innovation. Att samverka med näringsliv och samhälle var förr sällan ett krav, möjligen med undantag för tekniska högskolor och handelshögskolor. Nu är samverkan en viktig uppgift för alla högre lärosäten, och man kan lite förenklat se det som att universiteten inte bara är en leverantör av utbildad arbetskraft och kunskap, utan även tillhandahåller tjänster när kunskapen ska implementeras. Man skulle kunna säga att universiteten har rört sig framåt i en värdekedja för innovationer, där råvaran är kunskap som tas fram genom grundforskning. Denna råvara förädlas sedan successivt genom att delas och tillämpas i utbildning, forskning, produkt- och tjänstutveckling till teknologier och system, som kan implementeras baserat på innovativa (och hållbara) affärsmodeller i olika sammanhang. Universitetet verkar idag i princip längs hela denna värdekedja.

Förutsättningarna i annan industriell verksamhet är förstås annorlunda, men kanske kan universiteten ändå ta intryck från andra branscher. Många industriföretag har rört sig från produktion mot mer marknadsnära service och tjänster. Apple tillverkade förr datorer, men har nu rört sig framåt och tillhandahåller även en mängd tjänster, medan tillverkningen i hög grad outsourcas. Universitetet däremot, har i högre grad behållit produktionen av kunskap uppströms samtidigt som man rört sig mot marknaden, dvs. specialiseringen här är inte lika tydlig.

Universitetet finns idag således på många olika "marknader" där man försöker attrahera olika kundsegment såsom studenter, regioner, företag och forskningsfinansiering.

rer. För att vara konkurrenskraftig inom respektive segment, krävs i allt högre grad excellens, såväl i ett nationellt som i ett internationellt perspektiv. Det krävs sannolikt också helt olika marknadsstrategier för att vara framgångsrik och attrahera duktiga, "lättfärdlade" studenter på massmarknaden för utbildning jämfört med det relationsbyggande med betydligt färre aktörer som krävs på de professionella marknaderna för forskningsanslag, uppdrag och samverkan. Klarar universiteten att samtidigt vara framgångsrik på dessa väsensskilda marknader i ökande global konkurrens?

Idag strävas efter att utveckla sammanhållna kompletta akademiska (ämnes) miljöer som ett medel för att knyta ihop utbildning, forskning och samverkan. Jag upplever att det många gånger finns en tendens till övertro på att alla delar i de sammanhållna miljöerna ska bedrivas i egen regi, liksom var fallet i de gamla bruksföretagen. Dagens specialiserade industriföretag däremot verkar i hög grad i nätverksliknande sammanhang med många partners och hög andel outsourcing för att uppnå konkurrenskraft och flexibilitet. Det är oftast lättare och snabbare att byta ut en leverantör än att byta process i den egna produktionen. Verksamhet i egen regi kan också verka konserverande, det blir trögt och svårt att byta riktning. Akademiska miljöer på lärosäten kan försvaras just för att de är kompletta, medan andra delmiljöer ifrågasätts bara för att de inte är kompletta, oberoende av kvalitet. Jag menar att även icke-kompletta miljöer kan fungera väl om de ingår i adekvata försörjningskedjor och -nätverk, och t.ex. rekryterar studenter och/eller utnyttjar forskning från andra lärosäten. Mobilitet mellan lärosäten kan även ge mervärden.

Kanske bör det enskilda lärosätet i ökad utsträckning specialisera sig och ingå i

lämpliga försörjningsnätverk med partnerskap och outsourcing för att skapa dynamik och vara konkurrenskraftig. Vad gäller forskningen så ställer de flesta anslagsgivare redan krav på spetskompetens, och att relevanta konsortier skapas genom samarbete över lärosätes- och landsgränser. När det gäller samverkan kan specialisering för lärosätet innebära att konkurrensfördelar av geografisk närhet används och att kunskap om speciella regionala behov hamnar i förgrunden när nätverk skapas.

Vad beträffar utbildningen så kan en ökad samproduktion av utbildningsprogram och kurser mellan lärosäten vara en möjlighet, där en kurs utvecklas på ett lärosäte och där kurstillfällena eller licenser säljs till andra lärosäten. Det finns redan kommersiella aktörer (t.ex. FEI - Företagsekonomiska Institutet) som i samarbete med universiteten erbjuder akademisk utbildning till främst yrkesverksamma människor i karriären ute på företagen. Kanske behöver universiteten partners i ökad utsträckning, med kunskap inom marknadsföring, för att paketera framtidens tjänster inom högre utbildning mot olika marknader. I dessa paket kan ju även sådant som bostad och sociala aktiviteter ingå.

Kanske ska vissa lärosäten specialisera sig mer såsom underleverantör av forskning eller utbildning till andra universitet, institut och företag, medan andra kanske ska satsa mer på att erbjuda program av olika slag och jobba mer tillämpat och kundnära. Oberoende av roll så tror jag att det är viktigt för universiteten att ingå i relevanta nätverk för att härigenom med specialiserad och begränsad egen produktion bli delar av "kompletta" miljöer som kan skapa slagkraftiga erbjudanden inom både utbildning, forskning och samverkan. ■